

en frodig Have med grønne Græsplæner og smukke Træer og Buske midt i en Egn, hvor Plantevæksten ellers i højeste Grad bærer Præget af Tørke og Vandmangel.

Foruden Kalgoorlie forsynes Smaabyerne i hele det mellemliggende Omraade ogsaa med Vand fra denne Ledning, der angives at levere daglig ca. 128.000 Hektoliter Vand (aarlig omtrent $46\frac{3}{4}$ Millioner Hektoliter).

Moundaring Weir Anlægget viser den Vej, der skal gaas for at skaffe Vand. Regnfaldet i Darling Range er rigeligt, og andre egnede Dalgange maa sikkert kunde findes; ved Opdæmning i disse vil man kunde skabe store Vandreservoirer, hvorved en udstrakt Overrislingsvirksomhed til Gavn for Jordbruget vil kunne etableres.

(Fortsættes).

Erhvervsliv i Sibirien.

Af

Alfred Schönebeck.

Et Omraade som Sibirien frembyder naturligvis fra alle mulige forskellige Synspunkter et enormt Forraad af Materiale. I Betragtning af den stedse stigende kommercielle Interesse, Sibirien i de senere Aar har faaet og efter den store Krigs Afslutning i endnu højere Grad vil faa for Danmark, er det i det følgende Meningen i Korthed at meddele nogle erhvervsgeografiske Oplysninger og kun at strejfe andre Omraader, for saa vidt det er absolut nødvendigt for Forstaaelsen. Forretningsmænd og andre, der ønsker at gøre sig grundigere bekendt med sibiriske Nærings- og Handelsforhold, kan det paa det bedste anbefales at læse Tyskeren, Dr. Otto Goebels udmærkede Værk: »*Volkswirtschaft des Westbaikalischen Sibiriens*« og dito »*des Ostbaikalischen*«¹⁾. Det er lykkedes Dr. Goebel, der gennem en Aarrække som det tyske Riges Handels-sagkyndige har indsamlet Stof paa selve Stedet, at udarbejde en Skildring, der ikke alene er grundig og paalidelig i Hovedsagen, men som end ydermere — hvilket i Følge det fjærne og lidet udforskede Emnes Natur og Studiets Besværligheder, Sprog-vanskeligheder og Mangel paa statistiske Data er vel egnet til at vække Beundring — næppe indeholder en eneste urigtig Angivelse. Dr. Goebel turde da ogsaa være den Udlænding, maaske den nulevende, der har den alsidigste og dybest gaaende Indsigt og det videste Overblik over sibiriske

Handelsforhold. Han har elskværdigt stillet hele sit store Materiale til Disposition for den, der skriver dette, og det har kun behøvet at ændres, for saa vidt Sibiriens almindelige Udvikling i de sidste 5 Aar har medført Forandringer, og at suppleres for de specielt danske Interessers Vedkommende. Suppleringen er i Hovedsagen foretaget efter en anden god Oplysningskilde for alle, som interesserer sig for denne Artikels Emne, nemlig de aarlige, udførlige Indberetninger fra det danske Vicekonsulat i Omsk (Konsul W. Wadsted), som udgives i »Meddelelser fra Udenrigsministeriet (i Kommission hos C. A. Reitzels Boghandel, Løvstræde 7, København).

Sibiriens naturlige Betingelser. — For kun en knap Snes Aar siden forbandt man i Evropa — mange gør det vel endnu — med Tanken paa Sibirien Forestillinger om Øde og Gru, Sne og Kulde, Ulve og Bjørne, stakkels lænkeraslende deporterede og deres brutale Vogtere, ludfattige indfødte Pelsjægere og Rensdyravlere. Siden Banen nu er bleven lagt gennem Landet, maa man maaske snarere advare mod for gunstige Forestillinger. Globetrottere, som i bekvemme Eksprestog rejser gennem Sibirien, af hvilket de forøvrigt ved den Lejlighed ser saa godt som ingenting, ikke engang Byerne, der oftest ligger langt fra Stationerne, kommer hjem og skriver Bøger, i hvilke de mangan Gang taler om Sibirien som et Land, der ligefrem strutter af umaadelige Rigdomme, om et nyt U. S. A. etc. Det gælder altsaa om at kortlægge den

¹⁾ Verlagsbuchhandlung Paul Parey, Hedemannstrasse 10, Berlin S. W.

gyldne Middelvej mellem de forskellige Opfattelser angaaende Landets Beskaffenhed og Muligheder. Denne Middelvej kan ikke bestemmes med Nøjagtighed. Selv hos Kenderen — for saa vidt nogen kan være eller kalde sig Kender — er Billedet under Indflydelse af hans eget Væsens Optimisme eller Pessimisme. Det er da kun en subjektiv Dom, man afsiger, hvis man helst sammenligner Sibirien med Canada. Tilfælles med Canada har Sibirien den store Udstrækning, den Omstændighed, at det naar ind i Polarzonen, de umaadelige Skove med deres Rigdom paa Pelsdyr, i det Sydlige de mægtige Vidder af Jord, som aldrig har været under Kultur, og tilfælles med Canada har det Mennesketomheden, før Evropæerne kom, de store Flodsystemer og andet mere. Imidlertid er Sibirien i flere Henseender temmelig forfordelt i Sammenligning med Canada. Sibiriens Strømme udmunder med Undtagelse af Amur i det praktisk talt ufarbare Ishav, dets Sydgrænse støder ikke op til tæt befolkede Kulturland, men i Vest til de øde mongolske Grænsehjærge, der indtil Bajkalsøen er næsten uoverstigelige, og i Øst til det hidtil mennesketomme nordlige Mantschuri. Og til denne, jævnløst med Canadas, ufordelagtige geografiske Beliggenhed kommer endvidere, at Sibirien ikke har staaet aabent for Indvandring fra alle Lande, men at fra den ene Side kun det russiske Element, fra den anden kun den gule Race er trængt ind. Russeren er ganske vist i det hele taget slet ikke nogen daarlig Kolonisator, omend han ikke i saa Henseende er jævnyrdig med de germanske Elementer, der for Tiden hovedsagelig bebor Canada; paa den anden Side udnytter Kineseren og Koreaneren enkeltvis Landet udmærket, hvad Jordbrug angaar, men hvor de trænger ind, fører de det ikke frem til nogen organiseret, moderne Kultur. Alene fordi den russiske Stat søger at værges sig mod den uvelkomne Indvandring, er Grænsedistrikterne, hvor den gule Race er trængt ind i Sibirien, ikke begunstigede med Hensyn til erhvervsmæssig Udvikling, og i politisk urolige Egne udvikler Handel og Næringsliv sig altid daarligt. Af denne Grund er ogsaa det urolige Østsibirien maaske Landets interessanteste Del, men det rolige Vestsibirien det for Handel og Næringsliv vigtigere, skønt dette ofte miskendes.

Befolkning og Kolonisation. — Ser man bort fra Gnidningsegnene mellem den gule Race og Rusland, saa er det øvrige Sibirien helt igennem rus-

sisk Land og vil vel altid vedblive at være det indtil Bajkalsøen, hvor stærke de østasiatiske Folk end maatte blive i politisk Henseende. De Indfødte af de Stammer, der oprindeligt hører hjemme i Sibirien, frembyder mest kun etnografisk Interesse; de flestes ganske ringe Betydning for Erhvervslivet indskrænker sig til Jagt og i en Birolle ved Siden af Russerne til Fiskeri. Vigtigere er af de sibiriske Indfødte kun Kirgiserne (ca. 1 Million) i de sydvestlige Steppelande og Burjaterne (ca. $\frac{1}{2}$ Million) Vest og hovedsagelig Øst for Bajkalsøen, begge som Kvægopdrættende, og i tredje Linie de over hele Sibirien spredte Tartarer som dygtige og ærlige Smaahandlende. I det Hele og Store er imidlertid Hovedparten af Sibirien i saa stort Omfang rent russisk, at man paa den sibiriske Bane og langs med denne helt til Bajkalsøen næppe ser andre end Russere. Naturligvis er Tysk-Russere, Polakker, Letter, Estlændere og Jøder her regnede til Russerne i Modsætning til Asiaterne. Alle de førstnævnte Folk har stor Betydning for Ulandet paa Grund af deres Kendskab til det tyske Sprog; de er bevidst eller ubevidst, ofte mod deres Vilje, Forkæmpere for vestevropæisk Indflydelse i Erhvervslivet.

Sibiriens Indbyggertal vokser stærkt. Det er allerede nu omkring 13 Millioner (hvoraf $\frac{4}{5}$ Vest for Bajkal, altsaa større end Danmarks, Norges og Sveriges sammenlagte Befolkning. Tallet forøges i de senere Aar ved Fødselsoverskud og Indvandring med omkring $\frac{1}{2}$ Million aarlig. Den Maade, hvorpaa der skaffes Plads til disse Mængder af Indvandrere, og de mange dermed forbundne Skuffelser og Besværligheder, frembyder for hver den, der beskæftiger sig nærmere med Sibirien, en hel Række interessante Problemer. Det er her tilstrækkeligt at sige, at Indvandringen er fast organiseret, og at dens Administration ligger i Hænderne hos et særligt Regeringsdepartement, som har Kontorer og Afdelinger i Sibiriens forskellige Egne. Indvandringsforvaltningen undersøger nøje de enkelte, til Kolonisation egnede Strækningers Jordbund, Vand- og Transportforhold etc., udparcellerer dem og fordeler derpaa Indvandrerne efter disses egne eller efter Forvaltningens Ønsker. Langs Jærnbanen og enkelte andre Steder er indrettet Hospitaler, Kirker m. m. til Brug for Indvandrerne. Langt den største Del af disse bliver varigt i Landet. I 1913 var Indvandringen af Nybyggere fra Rusland ialt 327,000 mod kun 260,000 i 1912 og

226,000 i 1911, og der ydedes i 1913 Laan til Nybyggerne til Opførelse af Bygninger af ialt 7 Millioner Rubler. Desuden drog 100,000 Sæsonarbejdere til Sibirien. Tilbagevandringen til Rusland har i nogle Aar været meget betydelig, saaledes i 1911 46 Procent, men man maa ikke glemme, at dette Tal ogsaa indbefatter »Spejderne«, d. v. s. Folk, der — før deres Familier eller hele Grupper af Familier bryder op —, først rejser ud og tager det ny Land i Øjesyn; disse Undersøgere, hvis Antal i 1913 var 90,000, vender da naturligvis atter tilbage til Rusland med Underretning, og de understøttes i deres Forehavende af Regeringen ved overordentligt lave Jærnbanetarifer og paa anden Maade. Forøvrigt androg Tilbagevandringen i 1913 kun 12 Procent. Indvandringen har hidtil været forbeholdt den russiske Bondebefolkning, men agtes nu udvidet til alle Befolkningsklasser, bl. a. for at tilføre Sibirien Kapital.

Landets Udnyttelse. — Vil man give en ganske kort Forestilling om Landets Overfladeforhold og Udnyttelse, kan man tænke sig to Hjælpelinier trukne paa Kortet. Drag en lige Linie fra omtrent det Sted, hvor Irtysh flyder ind i Sibirien, mod Nordøst til Byen Jeniseisk og følg derpaa Jeniseifloden til dens Munding, saa har man i store Træk Nordveststranden af den sibiriske Bjærgverden. En anden Linie fra Tobolsk i Vest gennem Bajkalsøens Midte til det stille Ocean betegner de tættere beboede Egenes Nordrand. Hvad der af Bebyggelse ligger Nord for den sidste Linie, midt blandt Urskovene, har Karakter af Oaser. Indenfor den Agerbrugszone, som ligger Syd for Linien, findes dog betydelige, sammenhængende Arealer, der maa anses som ikke egnede til Kultur, saaledes de sydlige, ørkenagtige Dele af Kirgisersteppen. I Hovedsagen har man to sammenhængende, frugtbare Agerbrugsdistrikter, hvert omtrent paa Størrelse med Preussen; det ene ligger paa Sletten i Gouvernement Tobolsk, Øst for Ural og Nord for Banen, det andet paa Steppen i Gouvernement Tomsk, Syd for Banen og Nord for Altajbjærgene. Disse to Arealer er Sibliens bedste Jord; de har den tætteste Befolkning, den rigeste Kornhøst; de har den største Produktion af Smør og det største Forbrug af Landbrugsmaskiner og alle andre Varer. Betydeligt fattigere paa Kulturland er den midsibiriske Bjærgverden; frasat to eller tre smaa Sletter finder man her sædvanligvis kun i de større Floders Dale Lavland, der egner sig til Agerdyrkning. Endnu

mindre er Omfanget af kulturegnet Land Øst for Bajkalsøen, hvor det hovedsagelig indskrænker sig til tre vigtigere Steder: Selengas Bassin, Steppen mellem Seja og Bureja samt Vladivostoks Omgivelser. Det aarlige Salg af Landbrugsmaskiner er omkring 15 Millioner Rubler. Regeringen holder selv store Maskinlagre, der i et Antal af over 250 er spredt rundt om i Sibirien.

Som Erstatning for Manglen paa frugtbare Arealer har den sibiriske Bjærgverden, i Modsætning til det mineralfattige vestsibiriske Støtland, sin Guldrigdom, som i Midt- og Østsibirien danner Næringslivets Rygrad.

Klima. — De klimatiske Forhold er trods Landets uhyre Udstrækning forholdsvis kun lidet forskellige. Gennemsnitstemperaturen ligger for hele Sibirien omkring 0 Grader; til Sammenligning kan anføres, at København har ca. + 8° C., Petrograd + 4° C. i Aarsgennemsnit. I alle Sibliens sydligere Egne kan Temperaturen om Sommeren gaa op til ca 35—40° C. og om Vinteren ned til ca. 50° C.; disse Yderligheder, der forøvrigt ikke er absolute Maksimi, er imidlertid ret sjældent forekommende. Nedbøren er betydeligt større paa Østkysten (ca. 500 mm) og i Vestsibirien (300—500 mm) end i Østsibirien (150—350 mm). Den lave Gennemsnitstemperatur er imidlertid mindre hindrende for Agerbruget, end man skulde antage, da den korte Sommer plejer at være varmere og den Tid, Kornet behøver til at modnes, at være kortere end i Vestevropa. Alligevel rækker i normale Aar den frostfrie Tid kun akkurat til Kornets Modning, og herved forklares omfattende Misvækst Hyp-pighed i ugunstige Aar. Det er ikke sjældent, at Kornet maa høstes i den første Sne.

Sibliens ældste Kolonier ligger i de i klimatisk Henseende lidet begunstigede nordlige Egne, hvilket forklares af Erobringshistorien. Det var jo Pelsværk — indtil det 18. Aarhundredes Midte Landets eneste Produkt —, der drev Kosakkerne stadig længere ind i de nordsibiriske Urskove efter Bytte, og her kunde de svage Jægerstammer ingen Modstand gøre. Saaledes var det forholdsvis let at naa det Stille Oceans Kyst, derimod betydeligt vanskeligere at sætte sig fast i det Sydliges frugtbare Strækninger, hvor de kraftige og talrige Kirgiseres og Tartarers Modstand først skulde brydes. Under Udviklingens videre Gang har saa det Nordlige tabt stadig mere af sin Betydning til det Sydlige.

Administration. — Der findes ikke nogen sibirisk Centraladministration, og ingen af Sibliens større Byer kan derfor, og heller ikke paa Grund af større Folkemængde fremfor sine Rivaler eller af andre Aarsager, gøre Fordring paa at kaldes Hovedstaden. Dette resulterer forresten i, at baade Omsk, Tomsk, Irkutsk og Vladivostok mener sig berettiget til at føre Navnet. Omsk har sin Vigtighed ved sin Handel, Tomsk ved sit Universitet, Vladivostok ved sin Søfart, og Irkutsk er i alt Fald Sæde for en Generalguvernør og en Bjærgværksforvaltning. Disse 4 Byer har alle en Folkemængde af godt 100,000 og en Embedsmandsstab, som kan tælle 5—6000 højere og lavere Funktionærer. Andre Byer paa over 70,000 Indbyggere er Novo-Nikolajevsk ved Ob, Tschitá i Transbajkalien og Blagovestschensk ved Amur. Paa Grund af den russiske Administrations stærke Centralisering — alle Traade fra hele Riget samles i Petrograd — er Sibirien ligesom evropæisk Rusland inddelt i Guvernementer, hvis Antal her er 12. Disses Stilling overfor Centralstyrelsen er imidlertid noget forskellig. Medens de vigtigste Guvernementer, f. Eks. Tobolsk og Tomsk sorterer direkte under Indenrigsministeriet, er der for Kirgisersteppens og for Østens Grænsedistrikters Vedkommende oprettet en Melleminstans: Generalguvernementer. Der maa her erindres om dette, da der i disse Generalguvernementer bestaar visse Indskrænkninger i Udlændinges Erhvervsvirksomhed, idet f. Eks. i Grænsedistrikterne Erhvervelse af Grundejendom er forbudt, og Udøvelsen af Bjærgværksdrift er bundet til særlig Tilladelse. I det øvrige Sibirien kan man som Udlænding erhverve Grundejendom i Byerne. Derimod kan, særlig mindre Landstykker, forpagtes af Bønderkommunerne paa indtil 12 Aar. Dette gælder — foruden den Bønderne tildelte Statsjord — ogsaa de Strækninger, der tilhører Kosakhærforvaltningen i Akmolinsk og Semipalatinsk Distrikterne samt i Transbajkalien, endvidere Kejserhusets Besiddelser (Kabinettsjord) i Altaj-Egnene af Tomsk Guvernement.

Told. — Med Hensyn til Told har hidtil Baikal-søen været Skel mellem evropæisk Ruslands Toldrayon og det Øst for Søen liggende Frihandelsomraade. Nu er ogsaa hele Østen Syd for Amurmunden omgivet af Toldskranker. Et vist Skel bestaar imidlertid stadig ved Bajkalsøen, idet en hel Række vigtige Varer endnu er forblevne toldfri for Østens Vedkommende, f. Eks. Maskiner, Værktøj, Kemi-

kalier, Lægemedler etc., medens de fleste Artikler af Textil-, Konfektions- og Galanterivarebrancherne samt Luksusvarer af alle Slags desværre nu er underkastede den samme høje Told som ved Ruslands evropæiske Grænse. Transitvarer til Mantschuriet gaar toldfrit gennem Østens russiske Havne. Derimod er Transitindførsel til Mantschuriet og Mongoliet over den russiske Vestgrænse stadig forbudt.

Samferdselsveje. — Vel næppe i noget andet Land var Jærnbanen bestemt til at hidføre saa gennemgribende Forandringer, som Tilfældet blev i Sibirien. Ser man bort fra det Stille Oceans Kyst, har man altid kun kunnet naa Sibirien ad én Vej, ad den berømte og berygtede »sibiriske Trakt«, der siden gammel Tid udgik fra Moskva, passerede Ural ved Jekaterinburg og saa over Omsk, Tomsk og Irkutsk naaede Bajkalsøen og siden Amur. Under den korte Sommer kunde man paa denne uhyre Strækning delvis benytte Floderne, men selv paa den gunstigste Aarstid havde man et uendeligt Bændel af udkørte Landeveje at tilbagelægge; en Sibirienrejse var og blev et stort Foretagende og blev i Overgangstiderne Foraar og Efteraar ofte til en Heltedaa. Nutildags maa man rejse langt bort fra den store Bane, opsøge Guldminer eller andre afsides Steder for at lære den gamle Tid at kende. Nu bringer Banen til alle Aarstider den rejsende fra Vestevropa til Sibliens Hjerte i Løbet af en Uge. Trods alt er Rejsen heller ikke nu nogen Fornøjelsestur; ganske vist hører Rejsen i den langsomme sibiriske Ekspres, der mest løber over jævn Grund uden Kurver, i og for sig til Verdens behageligste Jærnbanerrejser; men en uafbrudt Rullen mange Dage i Træk er jo altid en Anstrengelse. Flodturene kan med de bedste Dampere og i smukt Vejr stedvis blive til ligefrem Nydelse; men de fleste sibiriske Flodlandskaber er ensformige, og ikke altid gaar Sejladsen lige glat for sig. Det forekommer ofte, at Dampene i Dage og Ugevis sidder fast paa Sandbankerne i de paa sine Steder flere Kilometer brede Floder. Og naar man saa, langt borte fra Bane og Damper, drager omkring paa Landevejene! Saa lærer man hele Middelalderens Rejseromantik at kende: Brækkede Aksler, dagelang Venten paa Heste eller paa, at et Højvande skal trække sig tilbage, Regn, Kulde, Hede og Myggeplage, — men ogsaa Dygtighed og Udholdenhed hos Mennesker og Heste, Hjælpsomhed, den berømte russiske Gæstfrihed og den Glæde, i

et vildt Land at være henvist til sig selv, at værdsættes blot efter egen Kraft og Evne, at tage Mennesker, Dyr og Ting med Humør eller med Energi. Deri ligger jo den Charme ved vilde Egne, som holder mangan fast hans hele Liv. Værd at lægge Mærke til ved denne Sag er, at derude ofte de bukkes under, som man hjemme har troet i Stand til at overvinde al Genvordighed, og at andre finder sig over Forventning godt tilrette i primitive Forhold. Forplejningen paa Banen og paa de større af de over 400 sibiriske Dampere er tilfredsstillende, stedvis rigtig god. Hotelværelser i de sibiriske Hovedbyer er ogsaa mangan Gang bedre, end man skulde vente. Priserne for dem bevæger sig i de større Hoteller mellem 3 og 6 Rubler pr. Nat; ofte kan i to Nabobyer Prisen uden synlig Grund være dobbelt saa høj det ene som det andet Sted. Men allerede i de middelstore Byer er Gæstgivergaardene ofte utroligt elendige; Værelserne er enten smudsige »Saloner«, udstyrede med lasede, polstrede Møbler, eller i gunstigere Fald smaa, hvidkalkede nøgne Rum. Til alt Held er de sibiriske Bondehuse i større Landsbyer forholdsvis ikke altfor grise.

Banen, som i hele sin Udstrækning var færdig omkring Aarhundredskiftet, har med ringe Afvigelser samme Retning som den gamle Postvej, hvorefter man forstaaer, at Handelsvejen og de beboede Egne er forblevet de samme som før, og at de sibiriske Byers indbyrdes Betydning kun lidet har forskudt sig, naar man ser bort fra Tjumén og Tomsk, der er kommen til at ligge ved Stikbanen og derfor har maattet afgive noget af deres tidligere overvejende Vigtighed til andre Byer.

Sibiriens Floder har som før nævnt den Skavank, at de med Undtagelse af Amur alle flyder til Ishavet, og deres Betydning for Samkvæmmet er derfor mest af lokal Natur; desuden er de tilfrosne Halvdelen af Aaret, i hvilken Tid Skibsfarten altsaa maa indstilles. Paa den anden Side er det fordelagtigt, at Floderne skærer Jærnbanen i ret Vinkel og paa den Maade danner supplerende Forbindelsesveje, der gaar langt ind i Landet. Den tilsyneladende gunstige Omstændighed, at der findes en uafbrudt Vandvej fra det yderste Vesten til Bajkal, har nu om Dage ingen praktisk Betydning, da Kanalen mellem Ob- og Jeniseisystemerne ligger i en ubeboet Egn og kun er farbar for smaa Skibe, og da Angará er spærret af stærke Strømhvirvler, som nok til Nød kan passeres nedad,

men ikke opad. Imidlertid er der trods stedvis og tidvis Lavvande og andre Hindringer ret betydelig Skibsfart paa de enkelte Floder. Vigtigst er i saa Henseende Irtytsch, Ob, Jenisei og Amur, noget mindre Betydning har Bajkalsøen, Lena, Selengá, Schilka, Seja og Bureja; derefter kommer først de øvrige Vandløb. Den første Sibiriske Dampere blev i 1844 sat i Gang paa Bajkalsøen. De nuværende Baade er af meget forskellig Type, lige fra Passagerdampere med flere Etager og 35—40 Mands Besætning og ned til smaa Slæbere, som bugserer Pramme og Tømmerflaader. De fyrer endnu næsten alle med Træ, men der gøres Forsøg med Kul, Nafta, Olie og Dieselmotorer.

Naar man forsøger at forestille sig en sibirisk Vej, gør man vel i ikke at tænke for meget paa danske 1. og 2. Klasses Biveje, endsige Chaussées. En sibirisk Vej opsøger sig de mest fremkommelige Steder i Terrænet, og dermed er omtrent all sagt om den; den er aldrig egentlig anlagt, har ingen Drænering og bliver aldrig udbedret. Bliver et Vognspor udkørt, laver man et nyt ved Siden af det gamle og saaledes fremdeles, saa at man ofte kan se baade 10 og 20 Hjulspor løbe parallelt med hverandre, hvor der ellers er Plads til dem, og Plads er der i Reglen nok af. Skønt selve Landevejene overalt er ens udover de Forskelligheder, som Jordbund og Vejrlig bevirker, bestaar der dog en tydelig Gradsforskil mellem forskellige Klasser. De fineste er Postvejene, paa hvilke i alt Fald de mindre Vandløb er overdækkede med Broer, og hvor Sumpe er gjort fremkommelige ved, at Træstammer er lagt ned i dem. Desuden findes paa Postvejene Stationer for hver 20—30 Kilometer, hvor de rejsende kan leje Heste og Vogne til deres videre Færd, hvor de kan finde en varm Stue om Vinteren og faa at spise og drikke i al Tarvelighed. Lavere i Rang staar Vejene indenfor de enkelte Landskaber, hvor man maa klare sig med egne eller af private lejede Heste, og endelig de rent lokale Veje, hvor Vadesteder træder i Stedet for Broer. Paa alle Klasser af Landevejene maa man ved de større Floder ty til Færger, som tager Køretøjet ombord, eller til Baade. Landevejsfærdslen foregaar ved Hjælp af ufjedrede Vogne, Tarantás, til Personbefordring og Teljéga til Varetransport. Livligst er Færdselen om Vinteren, naar Vejene er frosne og faste eller endog byder paa Slædeføre. Om Vinteren træder ogsaa Flodernes Is i Stedet for Veje.

Post og Telegraf findes paa alle Steder af blot

nogenlunde nævneværdig Betydning, og Postgangen er forbavsende regelmæssig og sikker, naar man ser hen til de Besværligheder, den i Form af uhyre Afstande, daarlige Veje o. s. v. har at kæmpe imod. Telefonen har foreløbig kun lokal Betydning indenfor de større Byer.

Hvad endelig Banerne angaar, har den store Hovedbane som bekendt Retningen Vest-Øst. Forbindelsen med Vladivostok gik til en Begyndelse over mantschursk Territorium, men der er nu paa sibirisk Grund anlagt en stor Bane, der i Hovedsagen følger Amurs Løb, og som er bygget mellem Stretensk i Transbaikalien, hvortil allerede tidligere var anlagt en Stikbane ud fra Hovedstammen, til Khabarovsk, hvorfra en ældre Bane fører til Vladivostok. Byen Tomsk kom ved Hovedbanens Anlæggelse af en eller anden ubegribelig Grund til at ligge 80 Kilometer fjærnet fra denne; Byen blev imidlertid sat i Forbindelse med Hovedbanen ved en Stikbane til Tajgá. Indtil sidste Aar fandtes af færdige Baner yderligere kun 1, der fra Jekaterinburg over Tjumén fører til Omsk. Der er altsaa vestfra to Veje til Omsk, hvor den sibiriske Banes Dobbeltspor begynder. Ifølge Opgivelse fra det danske Vicekonsulat i Omsk har nu i den aller-seneste Tid Bygningen af Jærnbaner ret taget Fart. Følgende Anlæg er nu under Udførelse:

Vestsibirien og Steppedistriktet.

Fra Øst til Vest.

1. Aljinsk—Minusinsk (451 Verst¹⁾)
2. Jurga—Koltjugin (187 Verst).
3. Altaj Banen (Novo Nikolajevsk—Barnaul—Biisk Semipalatinsk (764 Verst).
4. Tatarskaja—Slavgorod (296 Verst).
5. Petropavlovsk—Koktjetaf (197 Verst).
6. Nasyvjevka—Tjukalinsk (70 Verst).
7. Orenburg—Orsk (310 Verst).
8. Orsk—Akmolinsk—Semipalatinsk (1320 Verst).
9. Taschkent—Verny (550 Verst).

Transbaikalien.

10. Mysovaja—Kiachta (231 Verst).
11. Mantschuria—Urga (500 Verst; i Mongoliet).
12. Nertschinsk—Stretensk.

I Treaarsperioden 1915—1917 skulde efter Bestemmelser, tagne før Krigen, foretages Forundersøgelser angaaende følgende Baneprojekter:

1. Spasski Kobberminer—Pisjpek (Kirgisiersteppen, 815 Verst).
2. Semipalatinsk—Buran (500 Verst).
3. Semipalatinsk—Verny, med Sidebane til Kuld-sja (1050 Verst).
4. Aljinsk—Jeniseisk (350 Verst).
5. Akmolinsk—(Koktjetaf—Petropavlovsk)—Isjim Tobolsk.
6. Tavda—Tobolsk.

Hvorledes det nu, med Krigen in mente, skal gaa med de paabegyndte Baner og med ovennævnte Projekter, er jo endnu umuligt at forudsige; maaske nogle allerede er færdige, og maaske man anvender Krigsfanger til at udføre Arbejdet ved de øvrige. Et Par andre Projekter, der venter deres Løsning, og af hvilke det ene muligvis netop paa Grund af, at Krigen vil blive særlig fremskyndet, er 1) Irkutsk eller Tulun—Sjigalovo, som skal sætte Lenasystemet i Forbindelse med Hovedbanen, og 2) en Bane fra et Punkt ved Obfloden til Murman ved det hvide Hav. Det er den sidste, der under de nuværende Forhold synes paatrængende nødvendig, men herom senere. Endvidere er det Mening at forlænge Mysovaja—Kiachta Banen til Urga i Mongoliet, for derfra med Tiden at sætte den i Forbindelse med Peking—Kalgan Linien og saaledes skabe en ny, stor international Rute.

Banerne i Mongoliet er her omtalt, fordi de bygges og vil blive byggede paa russisk Initiativ for at befæste den allerede fremherskende russiske Indflydelse, der naaede sit Højdepunkt, da det nordlige Mongoli (Khalkha) for et Par Aar siden løsrev sig fra Kina. En lignende russisk Indflydelse gør sig gældende i Mantschuriet, der af Navn endnu er kinesisk Omraade, men hvor det russiske Rige og Japan konkurrerer om Førstepladsen. Jærnbanen i Mantschuriet, den østkinesiske Bane, er et rent russisk Foretagende, financieret af Russisk-Asiatisk Bank, som atter turde kunne betegnes som en hovedsageligt politisk Institution; og denne Bane, der jo har været og endnu er yderligere vigtig, fordi den bl. a. forbinder to Stumper sibirisk Bane, giver Rusland et Paaskud til at holde en stærk Militærstyrke i Mantschuriet.

Søvejen til Sibliens Østkyst, hvor de vigtigste Havne er Vladivostok, Nikolajevsk ved Amurmundingen og Petropavlovsk paa Kamtschatka, er naturligvis af største Betydning for det østlige Sibirien, men af mindre Betydning for den Del af Landet, hvor for Tiden det økonomiske Tyngdepunkt ligger,

¹⁾ 1 Verst = 1,067 Kilometer.

nemlig Vestsibirien; dette fordi Fragterne til og fra Evropa bliver uforholdsmæssigt dyrere ad den østlige Søvej end ad Jærnbanen. Det Sted, hvor Fragten bliver lige kostbar, enten Transporten foregaar med Bane vestfra eller med Damper til Vladivostok og derfra videre pr. Bane, ligger Øst for Bajkalsøen, omtrent ved Strelensk.

En Omtale af Handelens Veje kan ikke sluttes, uden at man ogsaa nævner den nordlige Søvej. Historien kender ikke Navnet paa den første Søfarer til Sibliens Nordkyst, men man ved, at Nordruslands søfarende Befolkning, Pomorerne, allerede i det 16. Aarhundrede er trængt frem til det Kariske Hav og senere til Obs og Jeniseis Munding. De til Lands fremtrængende Kosakker anlagde et Fort, Manganseja, ved Tasfloden, som falder ud i Obbugten, og her udviklede sig hurtigt en Handelsplads, der besøgte af udenlandske Skibe. Dette ansaa den moskovitiske Regering dog for farligt og forbød under Dødsstraf Søfarten paa Manganseja, hvorfor disse Sørejser gennem Polarhavet mod Øst ophørte. Et Minde om denne Tid har man f. Eks. i Turukhansk, hvor der hænger gamle Klokker med hollandsk Indskrift. Siden har Obbugten kun uregelmæssigt været besøgt. Det er ogsaa en besværlig Rejse dertil. En stor Hindring frembyder først Øerne Novaja-Semlja og Vaigatsch, der danner en veritabel cul de sac for al den Drivis, der kommer østfra, og saaledes standser al Skibsfart gennem Indløbet til det Kariske Hav med Undtagelse af en ganske kort Tid paa Eftersommeren, undertiden kun et Par Uger. Skibene skal da paa denne korte Tid dels forcere Sundet, dels naa Indløbet til Ob eller Jeniseifloden, losse deres Last, helst have ny Last ombord, og saa skynde sig tilbage igen, inden Sundet paany lukkes. Naar dertil kommer Havne med utilstrækkelig Dybde (i Nachodka 12 Fod), Mangel paa Grejer og Folk til Losning og Lastning, paa Vareskure og Pramme, og et Par lavvandede Floder som eneste Forbindelse sydpaa, saa skulde man jo mene, at denne Handelsvej maatte savne alle Betingelser for at blive populær. Der gøres dog stadig ihærdige Forsøg paa at organisere Handelen ad denne Rute. Under de 50 Aar 1860 til 1910 har ialt omtrent 110 Skibe gjort Forsøget, og af dem naaede kun ca. 80 deres Bestemmelsessted; Resten forliste, led Havari eller maatte vende om. Det, som har fristet, er de billige Fragter, sammenlignet med Jærnbansens, og saa den Omstændighed, at i senere Tid Rege-

ringen for at ophjælpe denne Rute tilstod Toldfrihed for ad Søvejen indførte Varer, for saa vidt disse blev i Sibirien. Under Krigsaaret 1905, da Banen var fuldt optaget af Troppettransport, gjordes flere storstilede, men ret mislykkede Forsøg paa at indføre Varer ad Søvejen. Regeringen selv sendte saaledes flere Ladninger Jærnbaneskinner til Obmundingen, men da Skibene ikke kunde komme ind til Land, og der ingen Lægttere var til Stede, maatte Skinnerne kastes overbord i Vandet, og der blev de liggende og rustede. En af de mere omtalte Ekspeditioner fra de senere Aar var den, der foretoges af Kaptajn Webster med Shackletons Sydpolsskib Nimrod i 1912. Aaret derefter gik Frithiof Nansen op ad Jenisei med en norsk Ekspedition. Hvorvidt disse to Foretagender vil faa blivende Følger i Form af en organiseret Skibsfart med dertil hørende Opkøbere og Forsælgere nede i Sydsibirien, er endnu ikke klart.

Gamle Handelsformer og ny Handelsmoral. — Den store Bane har som nævnt ikke forandret Handelsvejen, derimod stærkt Handelens Former. Tidligere fordredes næsten lige saa mange Maaneder som nu Dage for at tilbagelægge Vejen fra Sibirien til Rusland og hjem igen, og saa kort var den Tid, i hvilken Vejenes Tilstand tillod Transport, at det gennem Aarhundreder havde vist sig praktisk for den russisk-sibiriske Handel at afholde et Rendez-vous ved Sibliens Grænse under Maanederne Januar og Februar. Dette fandt Sted paa Irbit-Messen ved Urals østlige Affald. Derhen bragte Sibirjakerne deres Pelsværk, deres Kvægavlprodukter og Karavanetéen, derhen kom Moskoviterne med deres Manufaktur-, Jærn-, Kolonial- og andre Varer. Hele Sibirien mødte op i Irbit, som var baade Messe, Børs- og Banksted. Begge Parter Varer var in natura fremlagt til Skue; her udvekslede man Meninger om Aarets Høst, om de sandsynlige Konjunkturer, om de forhaandenværende Forraads Mængde, om Priser, om Forretningsvenners Betalingsevne og om Verdens Begivenheder. Under Suk og megen Klage indløste man de Veksler, som altid udstedtes fra et Aars Messe til næste Aars, eller man lod dem prolongere mod svære Renter. Naar Messen var forbi, gik man i Lag med Varernes Indpakning og Afsending. Hver Købmand belæssede, alt efter sine Indkøb, et halvt indtil flere Dusin Kærrer — endnu en sidste Nat i Sus og Dus, og saa gik det afsted til det fjærne Hjemsted. Først mange i Følge drog Karavanerne

frem af den usigeligt udkørte Vej, siden forsvandt de i alle Retninger i stadig tyndere Tog, og febrilsk drev den, der høede langvejs borte, paa sine Kuske for at komme til Vejende før Foraarets Indtræden, for ellers kunde Vogne og Varer blive siddende i den opblødte Sump og fordærves. Nogle af de allerstørste Købmænd havde det bekvemmere; de havde deres Pramme liggende for Anker paa den Flod, ved hvilken Irbit ligger, og i dem stuede de deres Varer ned for ved indtrædende Foraars-højvande at lade dem bugserne ned ad Strømmen. Selv steg Storkøbmændene, brede og selvbevidste, op i deres Trespand og satte Kurs mod Hjemmet eller mod Moskva, ærbødigt beegnede af Smaahandleren, som lod sine Lastkærrer vige af fra Vejen, tog Huen af og korsede sig front, medens han raabte en Hilsen efter Herren.

Et helt, langt Aar havde nu de allerfleste sibiriske Købmænd ingen Mulighed for at skaffe sig nye Varer. Hvad Under da, at Fristelsen til at diktere Priser laa nær. At føre den ene eller de to Konkurrenter, som Købmanden i Reglen havde, bag Lyset med Hensyn til sine Forraads Størrelse, saa at Konkurrenten solgte ud alt, hvad han havde af Manufakturvarer, Sukker og Tobak, og saa bag-efter komme frem med sine egne Reserver og med et svedent Grin forhøje Priserne med 50, 100 og 200 Procent, lige indtil Folkets Uvilje gav sig haandgribelige Udslag — helst standsede han en Smule før — det var ofte den sibiriske Handelsmands Ideal.

Messen i Irbit bestaar ganske vist endnu, men har trods sin ikke ubetydelige Omsætning forlængst mistet sin almindelige Betydning for hele Sibirien og dermed sin Glans; men den gamle Tids Eftervirkninger spores endnu overalt. Den sibiriske Købmand er stadig vant til den lange Messekredit, endnu er hans Forestilling om Forretning ikke stor Fortjeneste ved stor Omsætning og normale Priser, men derimod yderste Udnyttelse af enkelte Vindingschancer. Monopol er det almindelige Ideal. Storkøbmanden søger ofte at naa det ved store Midler, f. Eks. ved at samle et helt Flodsystems Flaade paa sin Haand, eller ved at søge at ruinere Modstanderen i forbitret Konkurrencekamp. Det vilde altsaa være en stor Vildfarelse, dersom man mente, at man i sibiriske Købmænd havde at gøre med naive, usammensatte Kræmmere; tværtimod er de oftest forslagne og spekulativt anlagte, omend deres Metoder er forældede. Noget lignende som for

Handelens Vedkommende gælder ogsaa for Anbringelsen af sibirisk Kapital, f. Eks. i Bjærgværksdrift. Financieringen af et Foretagende, der lover beskednen, men sikker Vinding for lange Tider, har ingen Tiltrækning for den sibiriske Kapitalist, derimod Projekter, der lover stor og pludselig Fortjeneste. En Bestræbelse man hyppigt bliver Vidne til, gaar ud paa f. Eks. hurtigt at udnytte en rig Guldmark og derpaa se at komme af med det mere eller mindre rovdrevne Areal for høj Pris.

Man skal nu vel vogte sig for uden videre at fordømme en saadan Fremgangsmaade i et Land som Sibirien. Herhjemme fordømmer vi med Rette mange af de just skildrede Forretningsprincipper, men i et endnu primitivt Land som Sibirien, hvor tilmed i Tidernes Løb saa mange forbryderske Elementer er bleven ført ind, dømmer man mindre strengt om den Sag. Ogsaa den sibiriske Købmand har sin uskrævede Æreskodeks, som han undser sig for at overskride, og han holder lige saa strengt som andre paa, hvad han forstaar ved Ære.

Der er dvælet noget uførligere ved alle disse Forhold, fordi der af dem kan drages vigtige praktiske Slutninger. Ganske naturligt er det ogsaa umuligt for de Ulændinge, der lever derude, helt at unddrage sig denne Indflydelse og disse Forhold. Men ved Bedømmelsen af Udlændingen maa det være af afgørende Betydning, om han kun her og der giver efter for det Lands Forhold, hvori han lever, eller om han ogsaa overfører mindre standhaftige Anskuelser paa Samkvemmet med Hjemlandet. Landsmænd, som gør dette, gør man bedst i at undgaa. Men de andre kan man roligt overlade at bestemme, hvorledes der skal arbejdes derude. Man kan desværre høre fortælle om, at der undertiden skænkes de urette Tiltro og Kredit, og at man ikke tilstrækkeligt understøtter, eller for meget giver Formynderen overfor dem, der i den anførte Mening er værdige til Tillid. Det er saa meget mere beklageligt, som Afsætningen ikke alene afhænger af, at Tilbud og Efterspørgsel afpasses efter hinanden, men netop i et Land, der befinder sig i Udvikling, i meget høj Grad beror paa de Personligheder, som Hjemlandet sender ud.

Nye Handelsformer. — Banen har som alt sagt, dømt Handelens gamle Former til Undergang. Naar saa skal være, kan nu paa to, tre Uger eventuelt manglende Varer hidskaffes til de sibiriske Hovedpladser. Ogsaa de middelstore Købmænd har den

Mulighed, som tidligere kun de allerstørste havde, at de kan handle paa Moskva og rejse til Messen i Nisjui-Novgorod. Handelsrejsende i mange Brancher, endog fra Udlandet, gennemkrydser hvert Aar Landet, og Agenter, som sælger efter Prøver og Kataloger, findes nu paa de vigtigste Pladser. Der ved mister de Forretninger, der handler med alt muligt, mere og mere deres Betydning, og Handelen begynder at specialiseres, selv om denne Proces naturligvis kun foregaar trinvis. Men en Forretning, som den, der skriver dette, fandt hos en sibirisk Millionær, der havde Varehuse i mange sibiriske Byer, som derhos sender Karavaner ind i det tilgrænsende Kina, som ejer alle Skibe paa en af Floderne, som besidder egne Savskærerier, Møller, Saltværk, Uldspinderi, Sæbefabrik o. s. v., som selvfølgelig ogsaa har Guldminer og Hesteopdræt, uden hviike Attributer ingen vadskeægte sibirisk Millionærer kan tænkes at eksistere, og som netop omgikkes med Planer om at oprette nogle Apoteker — og alt dette maaske uden noget egentlig Bogholderi, som er en Gru for den gamle Sibirjak — en saadan Forretning maa nu under den ny Tids Pres nødvendigvis udstykkes. Det hænger ogsaa sammen med Umuligheden af at opretholde de gamle Forretningsformer, at de tidligere sibiriske Storformuer for en stor Del er tilintetgjorte; der har forresten aldrig eksisteret mere end allerhøjest 50 sibiriske Millionærer. Handelens gamle Former er i Nutiden kun mulige i helt afsides Egnes helt smaa Forhold, hvor de f. Eks. 1000 Kilometer borte fra Banen, ved Obs, Jeniseis og Lenas nedre Løb vel endnu længe vil kunne friste Tilværelsen.

Det skal her betones, at Handelslivet ved det Stille Oceans Kyst har en anden Karakter end det beskrevne i det sibiriske Indland. Vladivostok og Nikolajevsk er østasiatiske Havne, i hvilke Handelen er af den oversøiske Type, omend naturligvis i lokal Afart. Handel paa disse Steder maa altsaa nu som tidligere ske gennem de europæiske Havnestæders Eksporthuse.

Banker findes der nu i alle vigtige sibiriske Byer, og Penge kan man tage med sig i Form af et Kreditbrev, som man lader udstede paa Sibirisk Handelsbank, Banken for udenlandsk Handel, eller, i Østsibirien, paa Russisk-Asiatisk Bank; disse Banker har det største Filialnet over Landet, og hos dem er sædvanligvis ogsaa akkrediteret Kommissionærer for Indkøb af Smør, Pelsværk, Kvæg-

avlsprodukter o. s. v. Benyttelsen af Bankerne besværliggøres ofte af tidlig Lukning (Kl. 2) og af de utallige Helligdage. Man kan ofte iagttage, at overilede Indkøb og utilstrækkelig Undersøgelse af Varer, f. Eks. af Smør, staar i Forbindelse med den korte Banktid, da Kommissionæren først plejer at modtage Pengene, naar han indleverer Banens Fragtbrev til Banken, og da de sælgende Bønder vægrer sig ved at blive i Byen til næste Dag eller en Helligdag over. Alene Smørhandelen har ved dette snævre Baand paa Kommissionærerne i Tidens Løb maatte bøde mange Titusinder Rubler. Her gælder det, som før omtalt, om at man vælger paa-lidelige Folk, som man saa maa give noget større Handlefrihed. Bankernes Hovedforretning bestaar i Anvisninger, Vekseldiskontering og Pant i Varer. Sibliens Diskonto bevæger sig i Gennemsnit omkring 10 Procent. Personlig Kredit og Industri-kredit giver de sibiriske Banker ikke systematisk, derimod lejlighedsvis og uoverlagt, ligesom man overhovedet maa sige, at det ofte skorter Bankernes Filialbestyrere derude paa nationaløkonomisk, ja ligefrem bankteknisk Uddannelse. I det hele bedrer Bankforholdene sig dog synligt. Der gøres Tilløb til en fastere Organisation af Handelen gennem Oprettelsen af Børser, som ogsaa skulde give Forretningsverdenens Ønsker mere Eftertryk overfor Myndighederne. Børser findes i Omsk, Tomsk, Irkutsk, Vladivostok, nu vist ogsaa i Krasnojarsk, men har saa godt som ingen Betydning og kun ringe Omsætning. F. Eks. i Irkutsk er Børsen kun aaben et Par Timer om Ugen og har ingen egne Lokaler.

En af de største Besværligheder ved Forretningsafgørelser i Sibirien ligger i Betalingsforholdene. Ved Indkøb af Landets Produkter maa man ofte et Aar i Forvejen betale store Haandpenge, medens man ved Salg af Varer sjældent faar kontant Betaling, men maa give lang Kredit, paa Landbrugs-maskiner indtil 2 eller flere Aar. Trods dette er Tabene ikke unormalt høje, naar man kender Landet, men at orientere sig udefra er vanskeligt. Oplysningsvæsenets Organisation er endnu i sin Vorden, og Betalingsevnen er ogsaa vanskelig at fastslaa paa Grund af den Maade, som Handelen foregaar paa. Ordnet Bogholderi savnes endog i store Forretninger, Foretagender af store Dimensioner er ofte ret hule indvendig, og paa den anden Side forekommer det, at en eller anden simpel Bonde-mand holder foran Banken med sin Kærre og slæber

en Sæk op, fyldt med Rubelsedler, som han maaske har tjent sig paa en Guldmine, ved Brændevins-handel eller lignende.

Af alle disse Grunde gælder for Sibirien det samme som for de fleste eksotiske Egne: Den, der vil gøre større Forretninger paa dette Land, maa holde sig en lokalkyndig Stedfortræder, men han burde heller slet ikke vige tilbage for selv at rejse derud og se paa Forholdene. Kendskab til det russiske Sprog er i saa Henseende ganske vist ønskeligt, men ikke ubetinget nødvendigt paa Hovedpladserne, hvor man i Reglen kan klare sig med Tysk. For Danske er det blevet betydeligt lettere at orientere sig derude efter Oprettelsen af Vicekonsulatet i Omsk.

Lidt om Fragttakster. — Der bliver her ikke Lejlighed til at komme nærmere ind paa sibiriske Fragttarifer. De forandres hyppigt, og de Expeditionshuse, der vil arbejde paa Sibirien, maa skaffe sig dem at vide for Banernes og de større Floders Vedkommende. For at bibringe Læseren en rent omtrentlig Forestilling, kan man betegne 13—14 Kroner som en gennemsnitlig Fragtsats for 100 Kilo fra Østersøhavnen til Sibiriens Midte. Den Tid, Banetransporterne tager fra den russiske Vestgrænse er naturligvis meget forskellig alt efter den øjeblikkelige Fragtmængde; man vil ofte maatte regne med 3 Maaneder, i Reglen dog 6—8 Uger. Med ganske særlig Hast foregaar Transporten af Smør, om hvilken senere. Stationernes Lagerforhold for Smør og andre letfordærlige Varer er som Helhed taget endnu elendige, og herpaa maa man give Agt ved Indkøb. Fragterne langt borte fra Banen maa man skaffe sig Underretning om fra den ene Gang til den anden. Selv for Floderne Vedkommende kan ikke angives bestemte Tarifer, da Priserne fuldstændigt retter sig efter Mængden af ledigt Skibsrum og fremfor alt efter Vandstanden. Fra Landevejstransport kan nævnes Tilfælde, hvor Fragten for 100 Kilo over 100 Kilometer kun kostede 1 Krone, en anden Gang 50 Kroner eller mere. Afgørende for Prisen er Afstanden fra beboede Egne, om Terrænet er Steppe eller Sump, Bjergland eller Slette, om det er Vinter eller Sommer, om der er Sne eller ikke, om Læssene er store eller smaa. Der maa altsaa tilraades Forsigtighed ved Transportkalkulationer i alle ikke helt normale Tilfælde.

Pelsværk. — Efter at det i det foregaaende er forsøgt i Korthed at belyse nogle Spørgsmaal af

almindelig Betydning for Forretningssamkvem med Sibirien, skal nu her følge en Omtale af, hvilke Skatte, Sibirien gemmer, og hvilke Varer der kan finde Vej derud. Det er allerede nævnt, at det i henrundne Aarhundreder kun var Pelsværk, som spillede en Rolle; dengang blev det borttusket mod Levnedsmidler og Manufakturvarer. Pelseksporten bestaar endnu, og har i mange Aar stadig haft samme Størrelse, medens den relativt er traadt i Baggrunden for andre Rigdomme. Messen i Irbit er vedblivende Hovedomsætningspladsen for Pelsværk fra hele Vest- og Midsibirien; fra Østsibirien gaar en Del direkte til Moskva, en anden Del udføres fra det Stille Oceans Kyster til England og Amerika. Pelsværket udføres mest i ugarvet Stand, hvorfor man ser det Særsyn, at færdiggjort Pelsværk er langt dyrere i Pelsværkslandet Sibirien end i en københavnsk Forretning, da det nemlig har været i Vestevropa for at blive tilberedt og er blevet sendt tilbage igen. Den vigtigste Vare i Irbit er Sobel og Egern, endvidere Maar, Murmeldyr, de forskellige Rævearter o. s. v. I Østen spiller Søbjørnen den største Rolle ved Siden af Sobelen. Sibirien leverer aarlig tilnærmelsesvis 25000 Sobler, 5 Millioner Egern, 10000 Søbjørne etc. Hele Sibiriens Aarsudførsel af Pelsværk har en Værdi af over 20 Millioner Kroner. Rovjagten paa de kostbarere Pelsdyr som Sobelen og Søbjørnen har medført, at der er Fare for disse Dyrs Uddøen; der tages derfor nu Forholdsregler for deres Fredning. I Irkutsk Guvernement er f. Eks. al Sobeljagt forbudt for et Tidsrum af nogle Aar.

Bjærgværksprodukter. — Siden ca. 1750 vandt Bjærgværksdriften frem ved Siden af Pelsværket. I Begyndelsen var Sølv og Bly de mest søgte Metaller; man fandt dem i Altaj og i Transbaikalien. Denne Industri har mærkværdigt nok altid været mere omtalt, end den fortjente, og Aarsagen hertil maa søges i herømte Lærdes Forskningsrejser til disse Steder og i den Omstændighed, at man anvendte Straffefanger til Arbejdet i Blygruberne. En vigtig nationaløkonomisk Faktor blev Bjærgværksdriften først omkring 1840, da man fandt Guld. Som alle Guldlande har ogsaa Sibirien været Vidne til Guldfeberen og staar den Dag idag endnu tildels i dens Tegn. De første Overfladefund var meget rige, men udtømtes snart; dog trængte Guld søgerne stadig længere ind i den umaadelige Bjærgverden, og paa den Maade er det indtil vor Tid lykkedes at holde Udbyttet konstant. Det beløber

sig for Sibirien, Ural undtaget, til ca. 30000 Kilo af omtrent 45 Millioner Kroners Værdi aarlig. Det har i den sibiriske Guldindustri ikke skortet paa rig Vinding, men heller ikke paa Overkapitalisering og Kriser. For Tiden befinder denne Industri sig i et særlig interessant Stadium. Det Guldsand, som med Held lod sig udvaske med de mest primitive Midler, er nu for Størstedelen udnyttet, men der findes stadig en Mængde mindre rige eller dybere liggende Guldsandslejer; disse og fremfor alt Spørgsmaalet om de sibiriske Kvartsguldaarers Udstrækning er bestemmende for Guldindustriens Fremtid. Der kaldes nu paa den moderne Teknik i Form af Gravemaskiner, Kvartsknusemaskiner, Tipvognsbaner, Lokomobiler, elektriske Anlæg og Vejbygning etc., og efter Banens Aabning kan den ogsaa anvendes med større Udsigt til Held end tidligere. Natur og Mennesker i Forening stiller i Sibirien Bjærgværksvæsenet en Mængde ikke ganske letløselige Opgaver.

Guld er der nok af, i alt Fald efter hvad de overfladiske, geologiske Undersøgelser lader formode, men om Ulejligheden med at drage det frem lønner sig, maa Fremtiden vise. Naar Udlandet (England og Amerika) har forsøgt sig i den sibiriske Guldindustri, har det mangan Gang ikke været paa den rette Maade, og Mineselskaberne er ofte bleven stiftet efter kun løselige Undersøgelser af vedkommende Areal, hvorfor Skuffelserne ikke er udeblevne. Man ser tit derude, hvorledes paa dette Omraade det virkelig sagkyndige Arbejde tilside sættes til Gunst for en eller anden finansiell Øjeblikstransaktion. Spekulationen glemmer, at dens Basis kun er Arbejde, Viden og Kunnen, og at den en Gang maa vaagne i Ubehag, naar den ringeagter disse sine Fundamenter. — For den, hvem det kan give en Forestilling om Forholdene, skal kortelig nævnes, at Sibliens Sandguldgruber, alt efter den Egn, hvori de ligger, har deres laveste Rentabilitetsgrænse ved mellem $\frac{1}{2}$ g og $2\frac{1}{2}$ g Guld i 1000 Kilo Sand; at Forsøg med Gravemaskiner er bleven gjort med taaleligt Udbytte helt ned til $\frac{1}{6}$ g, og at endelig de faa Kvartsguldgruber plejer at betegne ca. 20 g i 1000 Kilo Kvarts som laveste Grænse for rentabel Drift.

I lange Tider var saa Pelsværk og Guld Landets eneste nævneværdige Produkter. Vel kom hertil lejlighedsvis nogle Huder, Faareskind, lidt Hestehaar, Børster, Talg o. s. v., som udførtes fra Vestsibirien til europæisk Rusland, og vel har man

i Perioder, naar Kornpriserne paa Verdensmarkedet var høje, forsøgt at sende sibirisk Hvede til Vestevropa over Obs Munding; men i nævneværdigt Omfang kom nye Varekategorier først frem, da Banen lukkede op for Landet. Da gik det med Sibirien som en Gang med Kalifornien: Man saa med Undren, at vigtigere end det metalliske Guld var det, der hidrørte fra Agerbrug og Kvægavl.

Smør. — Allerede nu indbringer alene Sibliens Smørudførsel aarlig omkring 170 Millioner Kroner mod kun 45 Millioner Guldudbytte, og dertil kommer, at Smørret i Modsætning til Guldet ikke fordrer nævneværdig Driftskapital. Alle de ca. 4500 sibiriske Mejerier har i Anlægskapital næppe kostet 60 Millioner Kroner, medens i Guldindustrien et eneste Selskab (ganske vist det største, men kun et af mange) arbejder med 40 Milloners Driftskapital. Udførslen af Bordsmør blev først muliggjort ved Jærnbanen. Den er bunden til en vis Afstand fra Banen, henholdsvis fra Skibsfarten, da ellers Tilførslen bliver for dyr, og da fremfor alt Smørrets Kvalitet lider ved Vogntransport i Sommerheden. Det første Flødesmørmejeri blev anlagt i Nærheden af Ural af en Englænderinde, der var gift med en Sibirjak. Andre fulgte hendes Eksempel og indforskrev danske Mejerister. Danskerne indsaa snart, hvilke Chancer der bødes dem; de gjorde sig uafhængige og tjente i de første Aar store Penge. I Begyndelsen kunde man faa Mælk for faa Øre Literen, hvortil kommer, at den sibiriske Mælk har dobbelt saa stort Fedtindhold som den europæiske. Men snart kom andre Tider. Bønderne begreb omsider ogsaa deres Chance, og alt imens de satte Mælkepriserne op, hældte de stadig mere Vand i Mælken. Hvad skulde Mejerierene gøre, naar hele Landsbyen var enig om Tingen? Til syvende og sidst gik det ene Mejeri efter det andet over i Bondeandelsselskabers Besiddelse, og Danskerne indskrænkede sig siden mest til Opkøb og Udførsel af Smør; men man forstaaer, at der ogsaa paa dette Omraade, særlig naar det forenes med Salg til Bønderne af Mejerimaskiner, Mælkespande etc., ligger store Muligheder. Man kan vel sige, at næsten hele den sibiriske Smørudførsel stadig er paa danske Hænder. — Siden 1896 har Smørproduktionen 15-doblet sig. Smørudførslen med sine henimod 100 Millioner Kilo (for 1914 var den forud anslaaet til 6121,000 Pud¹⁾

¹⁾ Pud = 40 Funt = 16,38 Kilo.

gaar til evropæisk Rusland, til Tyskland, England og Danmark, en mindre Del af den helt til Balkan og andre sydevropæiske Lande samt til Øst-sibirien. Eksporten Vest paa foregaar ad 2 Ruter, den saakaldte Vestrute over Batraki—Moskva til Østersøhavnene og Nordruten, som nu er den mest benyttede, over Vjatka—Vologda—Petrograd. Hele Sommeren igennem fra April til Oktober ser man overalt paa disse Ruters Stationer de lange hvide Smørtog med deres Kølevogne. Transporten foregaar i henimod 1500 særligt indrettede Isvaggoner, som forsynes med Is fra henimod en Snæs »Ispunkter« paa hver Rute. Med hvert Tog følger 2 Konduktører med det særlige Hverv at paase, at Farttiden overholdes, og at Ispaafyldning sker i rette Tid. Der fyldes ny Is paa Vognene hver 17. Time, og hele Transporten til Østersøen tager omkring 14 Dage, hvilket jo er meget hurtigt i Forhold til den øvrige Godstransport paa disse uhyre lange Baner. Undertiden er Smørtog bleven ført igennem paa 10 Døgn.

Smørret produceres som sagt af ca. 4500 Mejerier, som nu er sammensluttede i et større og et mindre Forbund efter dansk Andelsmønster. Mejeriernes Ledelse, og dermed Smørrets Kvalitet, er sjældent helt tilfredsstillende, da Mejeristerne i Reglen er »selvlærte« og derfor uden teoretiske For kundskaber. Dette Forhold bedres imidlertid noget i den senere Tid.

Hidtil har den smørproducerende Rayon været en 300—400 km bred Stribe fra Ural langs Banen til Ob, derpaa op ad denne Flod til Altajbjærgene; men naar de mange nye Baner, der nu bygges eller er projekterede, staa færdige, vil Smørdførselen have vundet nye, store Udviklingsmuligheder.

Ost. — Der agiteres for øvrigt i Smørdistriktet stærkt for Overgang fra Smør- til Ostproduktion; i Betragtning af den sibiriske Mælks høje Fedtprocent, af den langt større Lethed, hvormed Ost kan transporteres, og af Ostens relativt store Holdbarhed, er det ret uforklarligt, at man ikke allerede paa et langt tidligere Tidspunkt har taget denne Produktion op. Nu gaar imidlertid Tilvirkningen frem med Kæmpeskridt. Det første Cheddar Ostemejeri anlagdes 1912 ved Biisk og fremstillede det første Aar 10,000 Kilo; i 1913 aabnedes yderligere 10 Mejerier i samme Egn, og Produktionen steg da til 65,000 Kilo; i Løbet af 1913—1914 er der formentlig anlagt ialt 40 nye Oste-

mejerier, og den Produktion, der til 1914 var anmeldt til Banen, var næsten 2 Millioner Kilo. Sibirien, og navnlig Egnene Nord for Altaj, har ganske særlige Belingelser for Fremstilling af gode Ostersorter og Imitation af udenlandske, populære Mærker, hvilket sidste vil sige øget Chance for Indtrængen paa de udenlandske Markeder. Mælken er nemlig som sagt meget fed, og Græsgangene i de nævnte Egne betegnes af sagkyndige som bedre end dem i Canada og New-Zealand. Man har i Sibirien ogsaa taget Fabrikationen af Kasein op, men, som det synes, foreløbig med temmelig ringe Fremgang.

Kvægavlsprodukter. — Andre Kvægavlsprodukter staa i Betydning tilbage for Mejeriprodukterne. De vigtigere Udførselsartikler er: Flæsk, Kød, Heste- og Kvæghuder, Faare- og Gedeskind, Faare- og Kameluld, Hestehaar, Svinebørster, Tarme, Talg og Fjer. En Del af disse Varer stammer fra de kinesisk-sibiriske Grænseegne, en stor Del af Faare- og Kamelulden saaledes fra Mongoliet.

Eksporten af Flæsk (Bacon) startedes i 1908 af det danske Svineslagteri i Kurgan, den beløb sig i 1909 til $\frac{1}{2}$ Million Kilo, i 1910 til $1\frac{1}{4}$ Million, men er siden paa Grund af forskellige lokale Omstændigheder gaaet nedad. Der er dog ingen Tvivl om, at denne Eksport (til England) har en Fremtid for sig. I Forbindelse med Mejerivæsenet kunde ogsaa Svineavlen bringes til Udvikling, i Stedet for at Skummemælken, som det nu er Tilfældet, hyppigt slet ikke finder Anvendelse.

Kødudførselen er i stadig Stigen, men Transporten af letfordærlige Varer i det Hele taget hæmmes stærkt af Mangel paa Kølehuse. Der er nu planlagt og allerede delvis anlagt en hel Række saadanne. Sibliens Kødudførsel forsyner først og fremmest Ruslands Storstæder, dog udføres ogsaa en Del Kød til Tyskland og England. Grundet paa de billige en gros-Priser, der ganske vist i de senere Aar er steget noget, men dog f. Eks. i Kurgan næppe er højere end 45 Øre pr. Kilo Oksekød, har der stadig gjort sig Bestræbelser gældende i Retning af Kødudførsel i større Skala til det vestevropæiske Udland. Men de møder ikke alene Hindringer i Form af Indførselsforbud, strenge Veterinær- og Politiforskrifter i forskellige Importlande, men rummer ogsaa Vanskeligheder i sig selv. Det sibiriske Kvæg og det sibiriske Faar har for vore Begreber rigeligt mange Knogler, sammenlignet med en Slagtevægt, der hos Kvæget ofte kun

er 125 Kilo. Man gør nu Forsøg med Udførsel af benløst, jetsaltet Okse- og Faarekød i Tønder, desuden af Oksetunger. Nogen Fabrik for Kødkonserver findes saa vidt vides endnu ikke, skønt det skulde synes yderst nærliggende at oprette en saadan. Derimod skal det store Kødfirma Liebig have sikret sig Arealer til Anlæg af en Kvægfarm. Antallet af Kvæget stiger i nogle Egne hurtigere end Befolkningsantallet og er for Tiden i de Distrikter, der kommer i Betragtning ved Køudførsel, paa det nærmeste lige saa stort som dette. Køudførselen bestrides omtrent ligeligt af Kirgisernes og Bøndernes Kvægavl; ialt eksporteres aarlig ca. 200,000 Stk. Kvæg.

Huder og Skind, Uld og Hestehaar stammer hovedsagelig fra Kirgisersteppen og fra Mongoliet, kun i anden Række fra Bonderayonen. Karavanevejene fra Mongoliet gaar i Østsibirien til Kiachta, i Vestsibirien til Biisk ved Ob og til Semipalatinsk ved Irtysh. Til sidstnævnte Sted og til Petropavlovsk fører ogsaa Vejene fra Kirgisersteppen, saa at disse to Byer er de vigtigste faste Opkøbssteder for Raavarer.

En Gang om Aaret, i Juli, samles betydelige Mængder Raavarer paa Messen i Tjumén. I omtrentlige Tal leverer hele Sibirien, inklusive Tilførslen fra Mongoliet, 3 Millioner Stk. Faareskind, 1 Million Gedeskind, $\frac{1}{2}$ Million Kalveskind, lige saa mange Okse- og Hestehuder, 10,000 Tons Faareuld etc.

Hvad Ulden angaar, er den, der stammer fra Kirgisernes og Burjaternes Faar, grov og kort; en bedre Kvalitet faas derimod fra Mongoliet, i alt Fald den, der kommer over Biisk. Langsomt forbedres Uldens Kvalitet ved Valg af den rette Klippingstid, ved bedre Sortering og Vask. Mellem Kurgan og Omsk har der langs Banen begyndt at udvikle sig en finere Faareavl, som maaske med Tiden faar Betydning; den drives af indvandrede Faareavlere fra Krim og Kaukasus. Ulden, Okse- og Hestehuderne gaar for en stor Del til Udlandet, der sender sine Opkøbere til Messen i Tjumén.

Fjerkræeksporten tager ogsaa mere og mere Fart. Den bestaar mest af Fuglevildt, men ogsaa af Husfugle som Ænder og Gæs. Vestsibirien sender aarlig 100—200 Banevogne Æg afsted. Værdien af de aarlig udførte Kvægavlsprodukter kan — Smørret fraregnet — sættes til op imod 50 Millioner Kroner. Priserne er i Løbet af det sidste Tiaar steget til det dobbelte og tredobbelte.

Korn. — Naar man har omtalt Guld og Pelsværk, Smør, Ost og andre Kvægavlsfrembringelser, saa har man noget saa nær nævnt alt, hvad Sibirien for Tiden udfører i større Mængder, og det, som omvendt gør Landet købedygtigt. Maaske vil det forundre, at ikke ogsaa Korn er omtalt. Ganske vist har man ventet sig meget af Sibirien som agerdyrkende Land, og ganske vist bestaar der en lille Udførsel af Korn; frugtbart Land er der nok af, og Priserne er heller ikke høje -- men der mangler her som for adskillige andre Varers Vedkommende gode og billige Transportveje. Banefragten er for kostbar til, at Sæden kan bære den lange Transport, og i Rusland har man ingen Interesse af at sætte Fragten ned, da i saa Fald det sibiriske Korn vilde kunne trykke det østrussiske i Prisen. Man har derfor stadig i Sibirien haft sin Opmærksomhed henvendt paa den andetsteds omtalte nordlige Søvej, d. v. s. Udførsel over Obs og Jeniseis Munding. Men da denne Rute i saa høj Grad besværliggøres af Isen i det Kariske Hav, har man tænkt sig at omgaa denne Hindring ved at anlægge en Bane fra et Punkt ved Obs nedre Løb til det Hvide Hav eller til Pelschoramundingen, hvor Isforholdene er langt gunstigere end i det Kariske Hav. Saadanne Forbindelser vilde give billigere Fragter og maaske blive af stor Betydning. Det opgaves nu i Foraaret, at det førstnævnte af de to Projekter nu skal have de bedste Udsigter til snarlig at blive realiseret. Paa den anden Side har Sibirien maaske for Tiden ikke nogen større Trang til at eksportere Korn til Vestevropa. En god Høst giver, Havre medregnet, omkring 3 Millioner Tons Udbytte, og Indbyggerantallet i Landet selv er omkring 13 Millioner, hvoraf ses, at der ikke bliver meget tilovers. Desuden maa man regne med Misvækst og med, at Østsibirien ikke helt kan brødføde sig selv. Man regner dog med et aarligt Overskud til Udførsel af 150.000 Tons, og i Aar opgives det, at Vestsibirien har liggende et Kornoverskud af 640,000 Tons, som vilde kunne komme Ruslands Allierede tilgode, hvis der fandtes en Bane som den projekterede. Man har tidligere forsøgt at eksportere baade Korn og andre Varer, f. Eks. Træ, ad den sædvanlige nordlige Rute indtil Vjatka, derpaa pr. Bane til Kottás ved Dvina og videre ad denne Flod til Archangelsk. Efterhaanden som det dyrkede Areal udvides, og Agerbrugsmetoderne moderniseres, vil man kunne regne med en stadig tiltagende Betydning af Korneksporten.

Andre vigtigere Produkter. — Ved Siden af ovennævnte vigtige Udførselsvarer findes der naturligvis en hel Del andre, som har stor Interesse for enkelte Forretningsgrene, men som paa Grund af deres ringere Betydning for Erhvervslivet i det Store og Hele ikke her kan behandles udførligere. For det første af Bjergværksprodukterne: Kobber i Kirgisersteppen, ved Jenisei og i Transbaikalien, Asbest ved øvre Jenisei, Glimmer ved Bajkal, Zink i Transbaikalien og ved det Stille Oceans Kyst, Halvædelstene i Altai og Transbaikalien m. m. Bomuld fra Semiretjensk Distriktet og Nordvest-Dsungariet (Udførsel 5000 Tons), Hør, Hamp, hjemmelavet Lærred, Solsikkefrø, Cedernødder (Frøene af Cederens Kogler), Bærfrugt, Honning, Mammutelfenben (som opgraves og udskæres eller forsendes i hel Stand), Moskus, Filt (en stor Del tilvirket af Nomaderne i Kirgisersteppen, Transbaikalien og Mongoliet), Horn, Fjer og endelig, af større Betydning, Træ og Fiskeriprodukter.

Forsøg paa Træudførsel fra Tjumén over Archangelsk er mange Gange bleven gjort, men har hidtil ikke givet de ønskede Resultater, omend Eksport er mulig, naar Priserne paa Verdensmarkedet i øvrigt er høje, og maaske stiller Udsigterne sig gunstigere, naar Træet forarbejdes videre end til Bjælker og Brædder. Fra Østsibirien gør man Forsøg med Udførsel af Træ navnlig til Bjergværksbrug til den træfattige kinesiske Østkyst, og i Vladivostok findes en Finérfabrik. Man driver flere Steder Trædestillation, men er endnu ikke naaet frem til Udførsel af Cellulose. De fremherskende Træarter er Fyr, Gran, Ceder, Lærke desuden ogsaa Birk og Asp. Andre Løvtræer som Eg, Ahorn, Lind og Nøddetræ forekommer først fra Amur til Østkysten og i ikke særligt værdifulde Eksemplarer.

Hvad angaar Fiskeriprodukter, er Fangsten størst ved Ob (20.000 Tons) og ved Amurmundingen (50.000 Tons). Fiskerigdommen er overalt stor, men Fangsten er endnu kun stedvis organiseret, og Udviklingen hæmmes ved daarlige og lange Forbindelsesveje. Der findes i de sibiriske Floder 50—60 Fiskearter, der for største Delen hører til Laks- og Størfamilierne. For Havfiskeriets Vedkommende vinder Kamtschatkakysten mere og mere i Betydning. Herfra og fra Amur gaar Udførselen hovedsagelig til Japan, og fra Ob eksporterer man til Rusland. Man forsøger nu at udføre Fiskekonserver, Kaviar og Amurlaks til Vestevropa.

Industri. — Saa stor som Sibliens Udførsel af Produkter og Frembringelser allerede nu er, opvejes den dog, ja langt mere end opvejes, af en Indførsel udefra, som strækker sig til alle Livsfornødenheder. Man kan roligt sige, at endnu ikke en eneste af Landets Industriegrene er saa fremskreden, at den har kunnet frigøre sig fra Udlandet. Man vil forstaa, at der er rige Muligheder for al Slags Indførsel, naar man hører, at end ikke den mest udviklede Industri, den, som befatter sig med Nærings- og Nydelsesmidler, endnu er helt selvstændig.

Den vigtigste Industri — næst efter Smørret — er Mølleindustrien. Midtpunkterne for den er Kurgan, Semipalatinsk, Novo-Nikolajevsk, Tomsk og Blagovestschensk. Foruden Hundreder af mindre Møller findes der omkring 30 med en Melformaling af over 10.000 Tons aarlig; den største ligger i Novo-Nikolajevsk med Ob.

Dernæst kommer Savskæreriene. Da man næsten udelukkende bygger Træhuse, og da baade Banen og Skibsbyggeriet har Brug for Træ til Sveller og Planker, er Træforbruget meget stort, og der arbejder da ogsaa omkring 100 Savskærerier, hovedsagelig i Tjumén, Omsk, Novo-Nikolajevsk, Irkutsk, Blagovestschensk og langs Ussuribanen; det betydeligste Skæreri ved Ob forarbejder aarlig 100.000 Stammer.

Endvidere er Bryggerivirksomheden meget udviklet. Der findes over 100 Bryggerier, som mest drives af Østerrigere (Bøhmere) og Tyskere; enkelte Danskere har Ansættelse som Brygmestre, og et stort Bryggeri i Irkutsk ejes af en Dansker. Det største, i Tomsk, brygger aarlig 2 Millioner Liter Øl. Om det ved Krigsudbruddet udstedte Spiritusforbud ogsaa efter Fredsslutningen skal holdes ved Magt, vil jo vise sig, og Bestemmelsen herom vil da være afgørende for denne Industris videre Skæbne. Det samme gælder Brændevinsbrændingen, som Statsmonopolet naturligvis ikke har forsømt i Sibirien saa lidt som i Rusland.

Videre kan nævnes Garverier, hvoraf nogle med 2—300 Arbejdere, og Cementfabriker. De første forarbejder omkring 1/2 Millioner Huder aarlig, de sidste er i saa god Udvikling, at der maaske om ikke saa længe ikke mere vil blive Anvendelse for udenlandsk, altsaa heller ikke dansk Cement.

Endelig skal omtales industrielle Foretagender af mere spredt Forekomst: Elektriske Stati-

oner, Tændstikfabriker, Glasværker (det største med 400 Arb.), Teglværker, Sæbesyderier, Oliemøller, Konfektfabriker m. m., en Porcellænsfabrik ved Irkutsk (500 Arb.) et Dampvaskeri sammesteds (100 Arb.), en Cigaretfabrik i Omsk (100 Arb.), en Vaffelfabrik sammesteds, en Papirfabrik i Tomsk, en Klædefabrik ved Tjumén (300 Arb.) og nogle enkelte andre Virksomheder i alle mulige Brancher. Desuden befinder nogle sig endnu paa Forsøgsstadiet, blandt disse en Sukkerfabrik ved øvre Jenisei.

Bjærgværksdrift. — Guld og Sølv er allerede tidligere omtalt, og Zink, Asbest, Halvædelstene og Glimmer er nævnt blandt de noget mindre vigtige Frembringelser. Kulgrubedriften er ikke ubetydelig; dens Aarsproduktion er ca. 1½ Million Tons, men den har næsten udelukkende Betydning for Banen og for Vladivostok Havn. Kullene er at maadelig Kvalitet og giver ikke gode Koks. De findes i Irkutsk, Tomsk og Vladivostoks Omgivelser, i Transbajkalien og paa Sachalin. Man omgaa nu med Tanken om betydeligt at reducere Banens Fragtsatser for Kul, for derigennem at muliggøre en delvis Forsyning af det østrussiske Industricenter med sibiriske Kul. Paa Sachalin er man ligeledes i Færd med at fremdrage Nafta. Kobber findes flere Steder, men brydes foreløbig kun i 2 Egne og i forholdsvis ringe Maalestok, i Kirgisersteppen og ved Jenisei, begge Steder af Englændere. Denne Bjærgværksgren har imidlertid sikkert en Fremtid for sig. Kalkbrud findes et Par Steder i Forbindelse med Cementfabriker; Salt udvindes i adskillige Egne, omend endnu ikke tilstrækkelig intensivt til Dækning af Smørproduktionens Forbrug. Det findes i store Mængder i f. Eks. Kirgisersteppens Saltsøer. I Usolje ved Irkutsk har Regeringen et større Saltværk. Ogsaa Danskere har forsøgt sig i denne Industriegren. — *Jernudvindingen og Maskinindustrien* tjener i Hovedsagen Statens Behov. Udover Jernbanens mange Reparationsværksteder (de største i Omsk, Krasnojarsk og Tschitá med hver over 1000 Arbejdere) samt Marinearsenalet i Vladivostok finder intet større samlet Forbrug Sted af Jern. Der findes derfor heller ingen stor Jernproduktion; ganske vist har man nogle smaa Jernværker (i Altai, Transbajkalien, ved Irkutsk og ved Jenisei), men de fører en hensygnende Tilværelse. Man skulde jo mene, at f. Eks. Skibsbyggeriet maatte være en stor Forbruger og god Kunde, men Skibs-

farten hviler jo 6—7 Maaneder af Aaret, og naar Foraaret kommer, plejer Mandskabet paa de indfrosne Skibe selv at flikke lidt paa disse, og lader eventuelt manglende Maskindele komme færdige fra Ural. Hele Skibe bygger man paa den primitive Maade, at man indforskriver de enkelte Dele og siden selv sætter dem sammen. Der bliver altsaa ingen Anvendelse for Skibsværfter; i Tjumén anlagdes for nogle Aar siden et Skibsværft, men det maatte indstille sin Virksomhed, da det ingen Bestillinger fik. De større Fabriker har deres egne Reparationsværksteder, saa at der heller ikke for disses Vedkommende bliver Brug for selvstændige Foretagender. Alligevel ser man efterhaanden i de større Byer smaa Maskin- og Metallfabriker vokse op. f. Eks. i Kurgan og Omsk (Plove), i Irkutsk (Søm) og Tjumén (Søm og emailerede Varer).

Industriens Arbejdere rekrutteres indtil Baikal-søen blandt Russere, Øst paa mere og mere blandt Kinerere. Gennemsnitsdaglønnen for en ikke faglært Arbejder kan sættes til 1 Rubel, men varierer meget alt efter Sted og Forhold.

Om Industrien i det Hele taget kan det siges, at den hidtil ringe Udvikling intet som helst betyder med Hensyn til dens Udviklingsmuligheder; alting maa først gennemgaa Forsøgsstadiet.

Indførsel. — Hvad nu angaar Forbruget af indførte Nødvendighedsartikler, da er der her et meget vidt Felt for danske Eksportører. Importen til Vestsibirien af enkelte større Varegrupper udgør aarlig:

Manufakturvarer	18,000 Tons
Kolonial- og Kortvarer.....	33,000 »
Stangjern og Staal	107,000 »
Metalvarer.....	132,000 »
Landbrugsmaskiner og -redskaber	92,000 »
Sukker.....	33,000 »
Petroleum.....	33,000 »
Salt.....	16,500 »

Dette vil sige, at Forbruget i Vestsibirien alene, for nogle Varegrupper Vedkommende (saaledes Metalvarer og Landbrugsmaskiner), er næsten lige saa stort som i hele det europæiske Rusland. Den samlede Værdi af Forbruget i Vest- og Østsibirien (undtagen Amurdistriktet) udgjorde fra 1906 til Halvdelen af 1913 387,656,000 Rubler samt i Amurdistriktet 1909—1912 51,330,000 Rubler. Det aarlige Gennemsnitsforbrug pr. Individ er omtrent dobbelt saa

stort i Sibirien som i evropæisk Rusland, nemlig i Byerne 4,89 Rbl. mod 2,53 og paa Landet 1,17 Rbl. mod 0,73.

For alle danske Varer gælder det, at vore Eksportører først og fremmest maa tage Hensyn til det konsumerende Publikums Niveau og Smag. Dette Publikum bestaar jo for Størstedelen af en Bondefolkning med enkle Fornødenheder, som oven i Købet tildels eller hovedsagelig kan tilfredsstilles af russiske Frembringelser, hvormed ikke skal være sagt, at udenlandske ikke kan konkurrere med disse. Hvad Bybefolkningen angaar, saa lever ogsaa den mest under tarvelige Livsvilkaar; men endelig findes i de store og middelstore Byer et Publikum, som køber alle evropæiske Varer, endogsaa de mest raffinerede Lukusartikler; denne Del af Befolkningen er i de senere Aar i stadig Stigen, ikke blot relativt. Enhver dansk Eksportør til Sibirien maa passe godt paa, at de Varer, der er bestemte for Folkets store Flertal, har den Konsistens, den Form og det Udseende, som dette er vant til. Ellers kan det gaa, som det gik med den engelske Ekspedition til Jenisei for 13—14 Aar siden. Den havde faaet Tilladelse til todfri Indførsel ad Søvejen, men dens Varer, eller en hel Del af dem (Hesteskosøm og Værktøj) siges endnu den Dag idag at ligge usolgte i Krasnojarsk, fordi de ikke opfyldte ovennævnte Betingelser. En tysk Handelsekspedition til Obmundingen i 1905 gjorde lignende Erfaringer.

Selve Fremgangsmaaden ved Eksport til Sibirien er forskellig, direkte eller indirekte. I sidstnævnte Tilfælde sendes Varerne til de store, russiske Handelscentre i Moskva, Varschau, Nischni-Novgorod o. s. v. og gaar derfra videre sammen med russiske Frembringelser, og denne Metode er at foretrække for alle Varer, som kun bruges i ringe Mængde, men har den Skavank, at Eksportørerne ikke kommer i nær Føling med deres Aftagere og kan læmpe sig efter deres Fordringer, ligesom de heller ikke selv kan reklamere og i det Hele taget selv bidrage til deres Varers forøgede Afsætning. Paa den anden Side er den direkte Import forunden med ret kostbare Forretningsrejser og andre Udgifter eller Tab. Men der er jo intet i Vejen for, at flere mindre Eksportører i Brancher, der passer nogenlunde til hverandre, kan slaa sig sammen og i Fællesskab holde en eller flere med Sprog

og Forhold kendte Repræsentanter paa selve Forbrugsstedet. Denne Fremgangsmaade er meget at anbefale. Der maatte i saa Fald lægges et Lager af samtlige de paagældende Varer ud paa en af de større sibiriske Pladser. Repræsentanter for Importen fra Danmark kunde samtidig meget vel interessere sig for Opkøb af stedlige Produkter og Raavarer. De, som ønsker nærmere Oplysninger om, hvilke Varer der har størst Udsigt til stor Afsætning, og hvilke industrielle Foretagender det for danske Fagmænd bedst lønner sig at sætte i Gang, henvises til »Meddelelser fra Udenrigsministeriet«, af hvilke f. Eks. Hefte XV 1911 indeholder en detailleret Varefortegnelse.

Danske i Sibirien. — I denne Artikel har kun i de store Træk skullet fremstilles, paa hvilket Standpunkt Sibirien i Nutiden staar, særlig med Hensyn til Handels- og Erhvervsliv, og hvilke Muligheder Fremtiden byder paa. Tidspunktet for Artiklens Fremkomst gør det overflødig nærmere at paapege, hvor stor Udsigt navnlig de skandinaviske Lande har til at sikre sig en stor Del af Mulighederne, ligesom det vel turde være de fleste klart, at specielt Danmark har gode Chancer gennem det forholdsvis store Antal Danske, der allerede tidligere har fundet Vej til Sibirien. Det kan her tilføjes, at Opholdet i Sibirien ikke har noget som helst afskrækkende ved sig. De Danske, der kommer derud, vænner sig hurtigt til de nye Omgivelser, lærer sig Sproget og trives snart vel i de store Forhold. Antallet af i Sibirien bosatte Danske beløber sig allerede nu til flere Hundrede og var før Krigens Udbrud omtrent lige saa stort som den ellers talrigste Udlændingegruppe, de tyske Undersaatter. Fraset Krigsfanger, af hvilke for Tiden store Mængder opholder sig i Sibirien, turde Danskerne nu være den betydeligste udenlandske Nation. De beskæftiger sig som nævnt mest med Smørekspert og hvad dermed staar i Forbindelse; desuden er en Del af dem ansat i Dansk-Sibirisk Kompagni, som har talrige Filialer hovedsagelig Vest for Bajkal; andre gør Tjeneste i Store Nordiske Telegraf-Selskabs 3 Afdelinger i Irkutsk, Kiachta og Vladivostok, i Dansk-Østasiatisk Kompagni, som ogsaa har Kontor paa sidstnævnte Plads, eller som Telegrafembedsmænd i russisk Tjeneste, og endelig er nogle enkelte beskæftigede som Industridrivende, Haandværkere og i andre Stillinger.